

2012.01.16
SR Dnr 2012-0007

RÅDET TILL SKYDD FÖR STOCKHOLMS SKÖNHET överlämnar härmed redogörelse för verksamhetsåret 2011

Rådet till skydd för Stockholms skönhet (Skönhetsrådet) består av tretton ledamöter. Tolv av ledamöterna utses av kommunfullmäktige efter att ha nominerats från utvalda institutioner och partier, dessa tolv utser i sin tur den trettonde ledamöten.

Sammansättningen under 2011 har varit följande: *Anders Bodin (Statens Fastighetsverk)*, *Magnus Olausson (Kungliga Vitterhets- Historie- och Antikvitetsakademien)*, *Anders Wijkman*, 2011.10.03 ersatt av *Erling Norrby (Kungliga Vetenskapsakademiens miljökommitté)*, *Fredrik von Feilitzen (Samfundet S:t Eriks styrelse)*, *Anders Jönsson (Sveriges Arkitekter)*, *Johan Scott (Kungliga Akademien för de fria konsterna)*, *Charlotte Gyllenhammar*, 2011.11.12 ersatt av *Irène Vestman (Kungliga Akademien för de fria konsterna)*, *Mia Torpe (Svenska Naturskyddsföreningens styrelse)*, *Henrik Nerlund (M)*, *Ingemar Josefsson (S)*, *Daniel Helldén (MP)*, *John Chrispinsson (FP) samt Bo Grandien (utsedd av de övriga)*. Anders Bodin har varit rådets ordförande och Bo Grandien vice ordförande. I enlighet med reglementet utsågs också i början av verksamhetsåret tre delegationsgrupper med uppgift att närmare studera eller förbereda omfattande ärenden.

Under året har skönhetsrådets kansli diariefört 478 ärenden (jmf 2010:426) vilka i huvudsak kan indelas i planärenden och bygglov samt skrivelser från privatpersoner och ärenden som initierats av rådet. Skönhetsrådet har sammanträtt vid 11 ordinarie sammanträden och 9 delegationssammanträden. Till de ordinarie sammanträdena har, förutom rådets ledamöter, även de adjungerade kallats: d.v.s. stadsbyggnadsdirektören, stadsarkitekten, distriktschefer och bygglovschefer vid stadsbyggnadskontoret, stadsantikvarierna, samt slottsfogden vid Kungl. Djurgårdens förvaltning. Ledamöterna har dessutom fått ta del av föredragningar i aktuella ärenden från tjänstemän vid kommunala eller statliga förvaltningar, representanter för arkitektkontor m.fl.

Vid rådets kansli har vid årets början funnits tre anställda: Martin Rörby som sekreterare och kanslichef (under dennes föräldraledighet t.o.m. 2011.01.31 ersatt av Anna Karin Edblom) samt två handläggare, Monica Hector och Cecilia Skog, den senare även protokollförare under rådets sammanträden. Kansliets resurser förstärktes dessutom fr.o.m. juni med Jan Hyllengren som assistent på halvtid. Kansliet handlägger ärenden med delegationsrätt från rådet och representerar rådet i olika referens- och samrådsgrupper, t.ex. samrådsgruppen för stadsmiljöfrågor, samordningsgruppen för plan- och bygglov Järva samt den grupp för granskning inför start-PM som Stadsbyggnadskontoret leder. Sekreterare har även under året deltagit i den expertgrupp

som bistått Stadsbyggnadskontoret i arbetet med att ta fram en särskild arkitektur- och stadsbyggnadsstrategi "Arkitektur Stockholm", i arbetet för en ny Kulturvision samt i det samarbete som staden har med företagare genom City i Samverkan. Det senare arbetet konkretiserades under året av genomförda förbättringsåtgärder för Sergels torg som att taket på torgets täckta del målades vit och att en ny uteservering anordnades vilket rådet också stod bakom i en invigningsceremoni.

TENDENSER 2011

Året utmärktes för rådets del av de strategiska frågorna runt "Arkitektur Stockholm" och frågeställningar runt hur den nya Plan- och bygglagen som trädde i kraft under året påverkar möjligheten att värna och stärka kvalitetsaspekter. Rådet har också handlagt ärenden rörande de stora stadsbyggnadsprojekt som staden nu hanterar: Slussen, Norra Stationsområdet, Norra Djurgårdsstaden och Albano samt deltagit i diskussioner runt landmärken och märkesbyggnader som t.ex. Stockholmsarenan.

Slussen

Vad gäller Slussen har rådet under året framfört att det utställda förslaget till ny detaljplan tydligt visar att det framtida Slussen inte blir det stadsbyggnadsprojekt av internationell rang man önskat. Som en följd av att trafiklösningen beslutats politiskt redan för flera år sedan har bearbetningen av planförslaget inte inbegripit huvudbrons läge eller utbredning. Skönhetsrådet ser mycket allvarligt på detta, eftersom det är den punkt som alltsedan Nyréns förslag "Strömmar" utsågs till vinnare 2004 också har mötts av de tydligaste invändningarna. Med den omarbetning som gjordes inför plansamrådet blev det också uppenbart att man för att klara godtagbara lutningar med hänsyn tagen till de måttserier som tunnelbanans fixerade läge på Södermalmssidan ger, tvingas till kraftiga utbyggnader i vattnet på Saltsjösidan och en ramp utmed Skeppsbroleden som börjar redan flera kvarter norr om det egentliga brofästet.

Den nödvändiga omdaning som Slussen nu står inför har förutsättning att bli något alldeles exceptionellt, även sett i ett internationellt perspektiv. Rådet föreslog därför i remissyttrandet över det utställda planförslaget en särskild kommission för att på grundval av det totala förslags-, tävlings- och utredningsmaterial som genererats sedan 2003, såväl stadens eget som andra aktörers, ta fram ett nytt förslag som skulle lösa dessa problem. Förvisso skulle ett sådant förfarande innebära en viss ytterligare förskjutning i tid, men samtidigt borde det finnas goda förutsättningar för att relativt snabbt komma fram till en annan, trovärdig utformning, då de flesta delfrågor redan är väl analyserade och genomlysta. Att minst hundra år framåt i tiden tvingas leva med den nu föreslagna lösningen, som inte tar vara på förutsättningarna hos denna världsunika plats, är enligt Skönhetsrådets uppfattning inte ett alternativ.

Förbifart Stockholm

De stora stadsbyggnadsfrågorna dominerar media och påverkar hur allmänheten tar kontakt med rådet. Genomslagskraften i rapporteringen gör också att frågan rörande Slussen totalt överskuggat en annan av 2011 års mycket stora trafikfrågor: Förbifart

Stockholms dragnings i Järva. Rådet anser att det inte kan vara färdigutrett om nedgrävningen av hela partiet i tunnel ändå är möjlig. I en intervju i Dagens Nyheter 2011.11.12 betonade sekreteraren att det är svårt att kunna föreställa sig att frågan hade hanterats på samma sätt i andra stadsdelar. Bullerproblematik och barriäreffekter är stora frågor som hänger samman med Förbifartens dragnings. Rådet anser den enorma påverkan som trafikapparaten har på landskapet gör att ekonomiska och tekniska utmaningar i projektet måste bedömas på ett annat sätt än vad som gjorts i de beslut som hittills fattats – särskilt när det gäller hänsyn till boende och rekreativsmöjligheter vid Järvafältet – och att en nedgrävning och överdäckning av leden respektive förlängd tunneldragnings måste vara ett alternativ som utreds ytterligare.

Problemet med likriktning

Vad gäller Skönhetsrådets verksamhetsområde, som i hög grad rör planering i ett tidigt skede, märks två tendenser än mer tydligt i år än tidigare. De byggnader som uppförts under det senaste decenniet har präglats av bostadsbristens forcerade byggprogram vilket föranledde rådet att bjuda in till ett seminarium med temat ”Måste allt nytt som byggs se likadant ut?”. Seminariet antydde att likriktad arkitektur och en bortprioriterad detaljomsorg likväl som de allt mer vanliga typhusen och de större exploateringsområdena gör att den bebyggelse som nu står färdig och är inflyttad i många delar utmärks av sämre kvalitet och ensartad gestaltning. Rådet har också under 2011 varnat för att resultaten i två stora stadsutvecklingsområden, Stora Sköndal och NV Kungsholmen, blir bristfälliga av samma skäl. Rådet kan dock notera en motreaktion i mer prestigefulla projekt som Sven-Harrys (konstmuseum) och Arkitekturskolans nya byggnad vid KTH. Även i bostadsprojekt har rådet kunnat se hur gestaltningen frigjort sig från omgivande bebyggelse och tillåtits bli moderna tillägg som tillför kvaliteter till platsen, som t.ex. det mycket fria tillägget gällande vindsinredning i kv Hägerberget 56, containerhuset för studentbostäder i kv Forskningen samt bostadshuset i kv Basaren och kv Vårfrugillet.

Vårfrugillet

Skönhetsrådet remitterades samrådsprogrammet för Bredäng, Sätra, Skärholmen och Vårberg år 2006. I detta skede redovisades två byggnadsvolymer på platsen och rådet avstyrkte den föreslagna exploateringen. Stadsbyggnadskontoret upprättade 2011 istället ett detaljplaneförslag som innebär att endast ett nytt bostadshus om ca 40 lägenheter uppförs inom planområdet som består av kuperad naturmark vid Ålgrytevägen, strax utanför gränsen till Sätorskogens naturreservat. Efter att ha tagit del av planförslaget fann rådet att det är möjligt med en ny byggnad på platsen och anledningen till att rådet ändrat ståndpunkt var att exploateringen totalt sett minskat och att man med det föreslagna bostadshuset uppvisar en hög ambitionsnivå vad gäller den arkitektoniska gestaltningen så väl som sättet man hanterar husets förhållande till platsen och naturmarken. Enligt rådets uppfattning kan det föreslagna huset tillföra området nya kvaliteter just genom sin avvikande utformning – att det i kontrasten till rekordårens enhetliga bebyggelse och det nya bostadshuset uppstår nya värden.

ÄRENDEINTEGRERADE AV RÅDET SAMT AV PRIVATPERSONER

Skönhetsrådets funktion som remissinstans i stadsmiljöfrågor gör att rådet får möjlighet att yttra sig i ärenden på ett tidigt stadium. Rådet har också befogenhet att initiera och driva egna ärenden eller att ta upp frågor som väckts av privatpersoner, vilket allmänheten ofta önskar utnyttja.

Skönhetsrådet uppmärksammades av en privatperson på att olagliga skyltar i trafikmiljön väldigt sällan tas bort och att förfarandet att skylta vid vägen blir vanligare. I en kombination av att näringsidkare inte känner till att det krävs tillstånd för att sätta upp även en enklare skylt och att skyltarna inte tas bort börjar nu även större, etablerade firmor att använda ett olagligt sätt att skylta. Vägverket och Länsstyrelsen har rutiner för hur skyltarna ska avlägsnas genom vad som beskrivs som en form av ”uppsökande verksamhet”, vilket saknas inom Stockholms stad. För att en skylt ska avlägsnas krävs alltså att privatpersoner anmäler olaglig skyltning till Stadsbyggnadskontoret eller i fallen runt trafikmiljön – till polisen. Det krävs således en avancerad kunskap om den lokala ordningsstadgan för att en privatperson ska kunna anmäla den olagliga skyltningen. I kontakt med polisen anges dessutom ofta att hög arbetsbelastning är skäl till varför polismyndigheten (operativt närpolisen) inte prioriterar att avlägsna skyltarna. Skönhetsrådet föreslog därför en översyn av praxis och förfarande så att Trafikkontoret i sitt dagliga arbete (via entreprenörer och i samarbete med Stadelsförvaltningarna) ges en delegerad rätt att sanera trafikmiljön från de olagliga skyltarna inom planlagt område. (Jmf anmälan av klotter, trasig belysning, vårstädning av skrotcyklar etc till Driftcentralen.)

DETALJPLANER

Detaljplaneärenden är en av rådets största ärendeposter – under året remitterades 90 st (jmf 64 st föregående år). Remitteringsordningen av ärenden gör att rådet ofta först tar del av de programsamråd som föregår själva detaljplanarbetet och där områdets mer generella och genomgripande planstruktur diskuteras, sedan granskas detaljplaner och slutligen bygglov. På så sätt kan rådet få en kontinuerlig behandling av ärenden som återkommer under ett flertal år. Så gäller för Norra Djurgårdsstaden så väl som för Stora Sköndal där remisser för områdenas deletapper granskats av rådet under året.

Norra Djurgårdsstaden, etapp Norra 2

I förslaget till detaljplan för etapp Norra 2 i Norra Djurgårdsstaden har många av de synpunkter som rådet tidigare framfört tillgodosetts. Bebyggelsen bildar inte längre en hög vägg mot Husarviken och den arkitektoniska gestaltningen präglas mer av variation mellan kvarteren än likriktning. Rådet kommenterade att anslaget är rätt men att den rika variationen riskerar att bebyggelsen i sin helhet istället blir brokig. Rådet förespråkade därför både en vidarebearbetning av de enskilda husen – där många har förutsättningar att bli verkliga tillskott i miljön – och ett närmare samarbete mellan projektets olika byggherrar och arkitekter för att få en mer sammanhållen stadsmiljö. Även här ser rådet hur en planbestämmelse kan skapa en omedveten, och förmodat oavsiktlig, likriktning av arkitekturen. Planens krav på solavskärmning har lett till att många av projekten

gestaltningsmässigt styrts mot ett slags "loftgångsarkitektur" med stora balkonger längs fasaderna. Rådet skulle gärna se att man också söker andra typer av solskydd eftersom lägenheterna bakom alla dessa balkonger kan bli väldigt mörka. Skönhetsrådet ställer sig också lite tveksamt till idén att de boende förväntas bidra till husens gestaltning genom odling på balkongerna. Alla är inte intresserade av odling och alla har inte gröna fingrar. Det är mer realistiskt att tro att det blir en variation där några kanske har gröna balkonger medan andra använder sina för förvaring av cyklar och annat. Arkitektoniskt måste därför husen stå för sig själva – utan tillkommande grönska.

Rådet hade inga erinringar mot planstrukturen vad gäller torgets och gatornas utformning eller gårdarnas gestaltning. En viktig gestaltningsuppgift blir dock att utforma närmiljön vid bostadshusen som vetter mot Husarviken på ett sådant sätt att man som förbipasserande tydligt uppfattar vad som är privata zoner närmast bostadshusen och vad som är allmän mark. Rådet ställde sig däremot helt främmande för idén att dela upp Kontorsparken i en västlig del som anses bevarandevärd och en östlig del, som med sin tätare vegetation, inte anses ha något värde. Förhållningssättet bör i stället vara att man ser parken som en helhet och att skillnaderna mellan den mer anlagda och tillrättalagda delen och den mer otuktade östra delen ger än mer kvalitet åt stadsdelen. Rådet framhöll därför att parken därför bör bevaras i sin helhet.

Stora Sköndal, etapp II

I samband med ärendets beredning gjorde Skönhetsrådet en jämförelse mellan intentionerna för området och utfallet av den etapp i utbyggnaden vid Stora Sköndal som är under genomförande. Rådet har knappast sett en exploatering där respekten för naturområdet varit så bristande som i etapp I. Rådet ifrågasatte om gestaltningsprogrammet verkligen kan frångås så väsentligt utan juridiska påföljder eller utan att omprövats i en förnyad detaljplanprocess. Om inte betydande värden av hög kvalitet ska förloras under planerings- och utbyggnadsfasen för etapp II bör förslaget bearbetas genomgripande vad gäller områdets topografi och vad gäller ett säkrande av kvaliteter som är viktiga att bevara. Rådet anser bland annat att den befintliga vägen i områdets östra del bör bibehållas i sitt nuvarande läge för att ge en naturlig anslutning till skogskanten och dess brant. För att garantera att inte naturmarken schaktas i etableringsskedet bör plushöjder fastställas i detaljplanen och viktiga partier som värdefull naturmark och kulturhistoriskt intressanta element som Forvägen skyddas i plan. Vidare anser rådet att det är viktigt med fler till- och frånfarter inom området för att det inte ska upplevas som en sluten enklav. Kopplingarna till Sköndals centrum måste bli bättre för att området ska utgöra en god boendemiljö med attraktiv stadsmiljö och trygga stadsrum. Den ovanligt stora planen bör, enligt rådet, utnyttjas till att skapa och finna strategiska sammanhang att förstärka, både inom området och också dess kopplingar till kringområdet men får inte innebära att man hanterar gestaltningsfrågor på ett allt för generellt sätt. Här blir skälen att följa gestaltningsprogrammet än mer viktigt.

Linneduken

Rådet erfar att de många förtätningsprojekt som redan genomförts i Stockholm har lämnat mer svårbebyggda platser kvar och att det ofta finns grava problemställningar i dessa

detaljplaneförslag när dessa i sin tur ska bebyggas. När det gällde kvarteret Linneduken i Bromma anförde rådet i yttrandet över detaljplaneförslaget att platsen egentligen inte är lämplig för bostäder med tanke på bullerstörningar, risk från trafikfarligt gods, avgaser m.m. Rådet tillstyrkte dock detaljplanen eftersom förslaget innebar att man kunde skapa en innergård med bättre boendekvalitet och acceptabla bullervärden. Efter plansamrådet förändrades förslaget – i utställningsförslaget hade avståndet från byggrätten till Drottningholmsvägen ökats till 25 meter, kvartersutformningen ändrats liksom byggnadsvolymer höjts.

I Stockholms ytterstad har höga hus traditionellt sett placerats på höga höjder i topografin medan lägre byggnader placerats i sänkor och dalgångar. Höga hus har också använts för att förstärka en knutpunkt eller centrumbildning som t.ex. i Björkhagen, Kärrtorp, Hökarängen och Blackeberg. Rådet är medvetet om att det pågår diskussioner om en utveckling av Brommaplan med kompletteringar i form av nya hus och ställer sig inte främmande för att man i ett mer centralt läge också prövar högre hus. De aktuella 12-våningshusen i kvarteret Linneduken står dock alltför långt från centrumanläggningen för att kunna markera Brommaplan som knutpunkt och enligt rådets bedömning finns det inte heller något annat skäl att framhäva en plats halvvägs mellan Brommaplan och Abrahamsberg. Gestaltningmässigt lämnar planförslaget vidare mycket att önska då kvarteret uppvisar en ensartad, monoton och trist arkitektur där rådet skulle vilja se större variation och mer livfullhet. Rådet avstyrkte därför det utställda planförslaget i utställningsskedet.

BYGGLOV

Den största delen av ärenden som remitteras rådet är bygglovsansökningar inkomna till Stadsbyggnadskontoret eller Stadsdelsförvaltningarna. Som tidigare år kan rådet med beklagan konstatera att långt fler bygglov gällande innerstaden når rådet trots att rådet i sina kontakter med Stadsbyggnadskontoret påpekar vikten av att ytterstadens gestaltungsfrågor bedöms på samma sätt som de mer innerstadnära. Rådet kan också konstatera att antalet remisser av bygglovsfrågor blivit färre (2010: 118, 2011: 88). Den nya plan- och bygglagens införande under maj 2011 har påtagligt påverkat remitteringsförfarandet. De kortare handläggningstiderna används som förklaring till att ärenden inte remitteras i samma utsträckning. Rådet betonar dock att remisstiden på två veckor är tillräcklig för rådets handläggning och att det är en allvarlig brist för stadsmiljöns kvalitet om Stadsbyggnadskontoret och Stadsdelsförvaltningarna undlåter att sända ärenden på remiss trots att rådets handlägningsförfarande gör det möjligt.

När det gäller kv Magnet, SLs depå för tvärbanan, i Ulvsunda kunde rådet konstatera att den arbetande processen i detaljplane- och bygglovsgranskning givit mycket goda resultat. Skönhetsrådet hade grava erinringar avseende utformningen av byggnaden och gestaltningen av depåområdet i sitt remissvar över detaljplaneförslaget. Bygglovhandlingarna visade senare att projektet vidarebearbetats väl och rådet kunde notera att utformningen av depåbyggnaden med fasadmaterial/färgsättning liksom palissadstängsel och bullerskärm slutligen fått en för sin sort väl gestaltad form.

EKONOMI

Tkr	Budget 2010	Bokslut 2010	Över- / underskott
Kostnader	2 600	2549	51
Intäkter	0	0	0
Netto	2 600	2549	51

Ekonomisk analys

Skönhetsrådet har under året förbrukat 98% av sitt anslag. Att resterande medel inte tagits i anspråk beror dels på att lönekostnaden för sekreteraren blivit något lägre, då tjänsten under ordinarie innehavarens barnledighet under årets första månad var tillsatt med en vikarie på halvtid, dels att den studieresa kansliets personal planerat inte kunnat genomföras.

Stockholm som ovan

RÅDET TILL SKYDD FÖR STOCKHOLMS SKÖNHET

Anders Bodin

Martin Rörby